

УГОЛОВНОЕ ПРАВО, УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

УДК 343.5

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА УХИЛЕННЯ ВІД ПРИЗОВУ ЗА МОБІЛІЗАЦІЄЮ В УКРАЇНІ

Анастасія АЛЕКСАНДРОВА,

ад'юнкт кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

SUMMARY

The article analyzes the main points of view on the grounds for exemption from criminal liability for evasion from the call for mobilization (Article 336 of the Criminal Code of Ukraine). It is proposed to provide a special type of exemption from criminal liability for such a crime.

Key words: crime, composition of the crime, criminal liability, prizes, mobilization, evasion.

АНОТАЦІЯ

У статті аналізуються основні погляди щодо підстав звільнення від кримінальної відповідальності за ухилення від призову за мобілізацією (ст. 336 Кримінального кодексу України). Запропоновано передбачити спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності за такий злочин.

Ключові слова: злочин, склад злочину, кримінальна відповідальність, призов, мобілізація, ухилення.

Постановка проблеми. Конституція України у ст. 17 проголосила, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Ніхто з громадян України за всі роки незалежності не міг собі уявити, що таке положення Основного Закону стане надактуальним протягом трьох років із початку російської агресії проти України. Фактичний стан неоголошеної війни зумовив перегляд усіх сфер суспільного розвитку та їх правового забезпечення, зокрема правового забезпечення охорони найважливіших суспільних відносин, а також запобігання тим злочинам, про можливість учинення яких у мирний час ніхто навіть не замислювався.

До одного з них належить ст. 336 Кримінального кодексу (далі – КК) України «Ухилення від призову за мобілізацією», яка до 2014 року жодного разу не була застосована.

Так, за офіційними даними Державної судової адміністрації України, протягом 2014 року за вчинення злочину, передбаченого ст. 336 КК України, засуджено 139 осіб; за 2015 рік – 935 осіб; за 2016 рік – 220 осіб.

Для деталізації вказаних даних нами проаналізовано Форму № 6 «Звіт про кількість осіб, засуджених, виправданих, справи щодо яких закрито, неосудних, до яких застосовано примусові заходи медичного характеру та види кримінального покарання» звітності судової статистики ДСА України протягом 2014–2016 років. Отримано такі дані.

Усього осіб, вироки (постанови) щодо яких набрали законної сили у 2014 році – 148, засуджених – 139; 9 осіб, справи щодо яких закрито (8 звільнено від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки, 1 – у зв'язку з амністією).

Реальне позбавлення волі було призначено шести особам (понад 1 рік до 2 років включно – 5, понад 2 роки до 3 років включно – 1), одній особі призначено арешт, двом – громадські роботи, трьом – штраф.

Кількість засуджених осіб, яких звільнено від покарання – 120 із випробуванням, унаслідок акта амністії – 7, призначено

покарання із застосуванням ст. 69 КК України – п'яти особам.

Усього осіб, вироки (постанови) щодо яких набрали законної сили у 2015 році – 1015, засуджених – 935, 5 осіб виправдано, 75 осіб, справи щодо яких закрито (56 звільнено від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки, 16 – у зв'язку з амністією, у зв'язку зі смертю – 1, з інших підстав – 2).

Реальне позбавлення волі було призначено 44 особам (1 рік – 1, понад 1 рік до 2 років включно – 36, понад 2 роки до 3 років включно – 5, понад 3 роки до 5 років включно – 2), двом особам призначено обмеження волі, трьом особам – арешт, одній – виправні роботи, п'ятьом – громадські роботи, дев'ятьом – штраф.

Кількість засуджених осіб, яких звільнено від покарання – 867 із випробуванням, унаслідок акта амністії – 4, призначено покарання за сукупністю злочинів одному засудженому, за сукупністю вироків – вісьмом, остаточно призначено покарання за сукупністю вироків (ст. 71 КК України) та із застосуванням ч. 4 ст. 70 КК України покарання у вигляді штрафу – одному засудженому, призначено покарання із застосуванням ст. 69 КК України – 14 особам.

Усього осіб, вироки (постанови) щодо яких набрали законної сили у 2016 році – 251, засуджених – 220 осіб, 3 осіб виправдано, 28 осіб, справи щодо яких закрито (17 звільнено від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки, 6 – у зв'язку з передачею на поруки, 5 з інших підстав).

Реальне позбавлення волі було призначено 8 особам (1 рік – 1, понад 1 рік до 2 років включно – 5, понад 2 роки до 3 років включно – 2), п'ятьом особам призначено штраф.

Кількість засуджених осіб, яких звільнено від покарання – 207 із випробуванням, призначено покарання за сукупністю злочинів одному засудженому, за сукупністю вироків – п'ятьом, остаточно призначено покарання за сукупністю вироків (ст. 71 КК України) та із застосуванням ч. 4 ст. 70 КК України у вигляді позбавлення волі понад 2 роки до 3 років включно – одному засудженому, призначено покарання із застосуванням ст. 69 КК України – п'ятьом особам.

Мета статті. Метою статті є аналіз основних поглядів щодо підстав звільнення від кримінальної відповідальності за ухилення від призову за мобілізацією (ст. 336 Кримінального кодексу України).

Кримінальна відповідальність не може існувати поза кримінально-правовими відносинами, до того ж вона – наслідок їхнього виникнення. Змістом цих правовідносин є стосунки їхніх суб'єктів із приводу прав та обов'язків, що визначаються нормами кримінального права. Та чи інша форма реалізації суб'єктивних прав та юридичних обов'язків суб'єктів кримінально-правових відносин є водночас їх припиненням і реалізацією кримінальної відповідальності. Стосовно певної категорії злочинців реалізація їх обов'язків пов'язується з частковим відбуттям покарання (ст. ст. 81, 82 КК України), можливе також і умовне припинення кримінальних правовідносин (ст. 75 КК України) [1, с. 152].

Отже, звільнення від кримінальної відповідальності ми розглядаємо як частину тієї форми її реалізації, що полягає в осуді особи, яка вчинила злочин, без призначення їй покарання. Ураховуючи наддискусійність такого положення та його вихід за предмет нашого власного дослідження, у будь-якому разі звільнення від кримінальної відповідальності нами розглядатиметься як невід'ємна форма протидії злочинності.

Звільнення від кримінальної відповідальності за ухилення від призову за мобілізацією як невід'ємна частина форм протидії злочинності.

Звичайно, говорячи про звільнення від кримінальної відповідальності, кожен дослідник звертається до праць Ю.В. Бауліна, який є фундатором такого інституту (як і багатьох інших) у кримінальному праві та кримінальному законі. Учений цілком слушно вказує на те, що:

1) під час звільнення особи від кримінальної відповідальності спочатку констатується вчинення нею певного злочину, а потім здійснення цією особою певних дій, які заохочуються державою (наприклад, дійове каяття, примирення з потерпілим тощо – А.А.), або перебіг певних подій (наприклад, спливі строків давності притягнення до кримінальної відповідальності – А.А.), тобто констатуються наявність передумови та підстави для звільнення особи від кримінальної відповідальності;

2) звільнення від кримінальної відповідальності можливо лише у випадках, передбачених у Загальній та Особливій частинах КК України, тобто перелік цих випадків є обмеженим;

3) звільнення від кримінальної відповідальності може бути обов'язковим або дискреційним;

4) звільнення від кримінальної відповідальності не реабілітує особу перед державою і суспільством;

5) звільнення від кримінальної відповідальності не звільняє особу від цивільно-правової, дисциплінарної та іншої юридичної відповідальності за заподіяну шкоду [2, с. 205–206].

Саме така позиція є вихідною для нас під час дослідження випадків звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення ухилення від призову за мобілізацією.

Водночас в умовах фактичної, проте неоголошеної війни, постає питання про ефективність права та законодавства, особливо кримінального, як крайнього заходу забезпечення найважливіших суспільних відносин. У такому разі слід погодитися із О.С. Козак, яка першою в науці кримінального права дослідила ефективність такого інституту кримінального права, як звільнення від кримінальної відповідальності. На її думку, ефективність звільнення від кримінальної відповідальності полягає в ефективному функціонуванні механізму його правового регулювання, оцінка ефективності якого відбувається за певними критеріями.

Критерії ефективності звільнення від кримінальної відповідальності – це ознаки елементів механізму його правового регулювання. Оцінка критеріїв звільнення від кримінальної

відповідальності відбувається на основі показників, якими є зведені емпіричні дані результату дії механізму правового регулювання за певний період часу. Критеріями ефективності звільнення від кримінальної відповідальності є:

1) досягнення результату, а саме недопущення вчинення нових злочинів особами, які раніше були звільнені від кримінальної відповідальності. Результат обумовлюється поставленими перед інститутом звільнення від кримінальної відповідальності цілями, що розподіляються залежно від правової підстави звільнення на загальні та спеціальні, а також засобами заохочення позитивної посткримінальної поведінки особи, яка вчинила злочин;

2) діяльність правозастосовного органу щодо реалізації поставлених перед ними завдань, яка полягає у компетентності та узгодженості роботи суб'єктів застосування звільнення від кримінальної відповідальності [3, с. 107–108].

За офіційними даними ДСА України, протягом 2014–2016 років за вчинення ухилення від призову за мобілізацією суди звільняли від кримінальної відповідальності на підставі або зміни обстановки, або у зв'язку із передачею на поруки.

Отже, слід детально розглянути звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ст. 336 КК України, у зв'язку зі зміною обстановки.

І.Г. Івасюк у 2002 році зробив висновок, що звільнення від кримінальної відповідальності і від покарання внаслідок зміни обстановки пов'язується законодавцем із досягненням цілей покарання, встановлених ст. 50 КК України без його застосування. У такому звільненні послідовно проявляються принципи гуманізму, індивідуалізації покарання, економії кримінальної репресії. Зважаючи на аналіз змісту ст. 48 КК, є підстави констатувати, що поняття «зміни обстановки» в них торкається двох аспектів: стосовно суспільно небезпечного діяння та щодо особи, яка його вчинила, а тому нормами зазначених статей передбачено дві окремі (самостійні) підстави для звільнення від кримінальної відповідальності шляхом закриття провадження, а саме: втрата внаслідок зміни обстановки суспільної небезпечності діяння; втрата внаслідок зміни обстановки суспільної небезпечності особи, яка вчинила це діяння.

Під зміною обстановки, на його думку, внаслідок якої вчинене особою діяння втрачає суспільну небезпечність, слід розуміти такі суттєві зміни у зовнішніх умовах дійсності, що не залежать від волі особи, які призводять до малозначності або повної втрати суспільної небезпечності кримінально-каранного діяння і породжують право компетентних державних органів на звільнення особи, яка вчинила це діяння, від кримінальної відповідальності.

Утрата порушником кримінального закону суспільної небезпечності внаслідок зміни обстановки означає, що через об'єктивні зміни у зовнішніх умовах дійсності, які оточують особу, остання вже не створює загрози суспільним відносинам та соціальним благам, які знаходяться під охороною кримінального закону і забезпечуються примусовою силою держави [4, с. 3–4].

Важко щось протиставити таким аргументам, коли навіть Ю.В. Баулін не згадано як розробника такої частини кримінально-правового інституту звільнення від кримінальної відповідальності. Можливо, тому автор дозволив собі говорити про те, що звільнення від кримінальної відповідальності і покарання є тотожними, враховуючи назву та зміни його праці.

Водночас Ю.В. Баулін зазначає, що ст. 48 КК України передбачає дві альтернативні підстави звільнення особи від кримінальної відповідальності: 1) втрата діянням суспільної небезпечності внаслідок зміни обстановки та 2) втрата особою суспільної небезпечності внаслідок зміни обстановки.

Необхідно розрізняти два види обстановки, що існують на час учинення певною особою злочину невеликої або середньої тяжкості. Перший вид обстановки – це обстановка вчи-

нення злочину в широкому розумінні цього слова: як об'єктивних умов, що характеризують соціальні, економічні, політичні, духовні, міжнаціональні, воєнні, міжнародні, природні, організаційні, виробничі та інші процеси в масштабах країни, регіону, області, міста, району, підприємства, установи, організації, побуту, сім'ї тощо (наприклад, перешкодження здійсненню виборчого права в період проведення виборів місцевої ради, здійснення підприємницької діяльності без отримання відповідної ліцензії в умовах зміни підходів держави до ліцензування такої діяльності тощо – А.А.).

Другий вид обстановки – це обстановка, що склалася навколо особи під час учинення нею злочину, тобто об'єктивні (зовнішні) умови життя та діяльності, в яких перебувала особа під час вчинення злочину і які значною мірою впливали на її суспільну небезпечність (наприклад, спосіб життя цієї особи, оточення, стосунки в сім'ї, зв'язок із кримінальним середовищем, відсутність місця роботи та коштів для існування тощо – А.А.) [5, с. 149–150].

Так, 08 червня 2015 року Чигиринський районний суд Черкаської області заклав кримінальне провадження щодо злочину, передбаченого ст. 336 КК України через такі обставини.

ОСОБА_1, що перебувала з 07 лютого 2014 року на військовому обліку Чигиринського районного військового комісаріату і була військовозобов'язаною у зв'язку із оголошенням часткової мобілізації та призовом на військову службу у Збройні сили України (далі – ЗСУ) по мобілізації, належним чином була повідомлена в установленому законом порядку про наслідки неявки за викликом. Без поважних причин, діючи умисно, усвідомлюючи суспільно-небезпечний характер своїх дій, передбачаючи їх суспільно небезпечні наслідки і бажаючи їх настання (*а злочин із формальним складом* – курсив наш – А.А.), ОСОБА_1 03 лютого 2015 року, перебуваючи в приміщенні Чигиринського районного військового комісаріату, умисно відмовився від призову на військову службу у ЗСУ по частковій мобілізації та не прибув 04 лютого 2015 року о 20:00 год. на пункт збору Чигиринського районного військового комісаріату, про що 03 лютого 2015 року написав заяву, в якій відмовився проходити військову службу без поважних на те причин, чим порушив вимоги Конституції України, Закону України «Про затвердження Указу Президента України «Про часткову мобілізацію» та Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію».

Прокурор Чигиринського району звернувся до суду з клопотанням про звільнення ОСОБА_1 від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки – він змінив своє ставлення до мобілізації та виявив бажання проходити військову службу в ЗСУ.

Як встановлено в підготовчому судовому засіданні, обвинувачений ОСОБА_1 наразі виявив бажання проходити військову службу, після повідомлення про підозру ОСОБА_1 інших злочинів ним вчинено не було, він позитивно характеризується за місцем проживання та роботи, *шкоду кримінальним правопорушенням не завдано* (курсив наш – А.А.). ОСОБА_1 змінив своє ставлення до мобілізації, про що написав відповідну заяву до Чигиринського районного військового комісаріату, **тобто, обстановка, що оточувала його на момент учинення злочину, змінилася.** За таких обставин підозрюваний ОСОБА_1 **перестав бути суспільно небезпечною особою**, а тому підлягає звільненню від кримінальної відповідальності на підставі ст. 48 КК України у зв'язку зі зміною обстановки, а кримінальне провадження щодо нього підлягає закриттю з наведених вище неерабілітуючих підстав у порядку, передбаченому ст. 314 КПК України [6].

Таке рішення суду є дещо дивним. Обвинувачений після написання заяви про небажання бути призваним за мобілізацією продовжував свій звичний спосіб життя, обстановка і до, і після вчинення злочину навряд чи змінилася. Висновок про

те, що він є суспільно небезпечним через небажання служити, є безпідставним – ні він, ні його знайомі та близькі точно так не вважали. Що тоді говорити про громадян України, які дуже швидко стали або непридатними до військової служби, або оформили відповідні документи, що надають їм право не бути призваними.

Для застосування ст. 48 КК України суд повинен установити, що після вчинення певного злочину невеликої або середньої тяжкості обстановка вчинення злочину змінилася так, що раніше вчинене діяння вже не може розглядатися як суспільно небезпечне. Така зміна обстановки може бути двох видів: масштабна або локальна. Масштабна зміна обстановки стосується змін у межах країни і може виражатися, наприклад, у припиненні стану війни або скасуванні воєнного чи надзвичайного стану в країні, зміні економічного або політичного курсу країни, підходів держави до вирішення тієї чи іншої проблеми, зміні масштабу цін, у високих темпах інфляції тощо.

Локальна зміна обстановки вчинення злочину – це зміна обстановки в певному регіоні, місті, на підприємстві, сім'ї тощо, яка може виражатися, наприклад, у прийнятті владою таких рішень, що істотно впливають на оцінку раніше вчиненого діяння як суспільно небезпечного; у ліквідації або реорганізації конкретного підприємства, на якому раніше було вчинено злочин; набутті згодом особою певного статусу чи офіційного документа, які були відсутні саме на момент учинення злочину; зміні природних умов або умов господарювання в певному регіоні, що впливає на оцінку раніше вчиненого діяння як суспільно небезпечного, тощо [5, с. 150–152].

На нашу думку, у наведеному прикладі немає ні локальної, ні масштабної зміни обстановки. Є стан неоголошеної війни, щоденні обстріли української території як проросійськими бойовиками, так і безпосередньо військовослужбовцями країни агресора, якою Верховна Рада України та майже всі обласні ради визнали РФ. Тому говорити про зміну обстановки, що оточувала ухилиянта на момент учинення злочину, після згоди того виконати свій конституційний обов'язок оборони держави просто аморально.

Суспільна небезпечність особи виражається, насамперед, у вчиненні злочину, а в подальшому визначається ступенем можливості вчинення нею нового тотожного або однорідного злочину. Висновок про таку можливість будується на основі характеристики особи (соціальної, психологічної, демографічної, кримінально-правової тощо – А.А.), а також обстановки, що оточує її, тобто зовнішніх щодо особи умов (оточення в побуті, у сім'ї, на роботі тощо – А.А.). Установлення такої обстановки має значення для оцінки її зміни і впливу на суспільну небезпечність особи під час розслідування або розгляду справи в суді.

На практиці до змін обстановки навколо особи, яка вчинила злочин, відносять призов на службу в армію особи, яка раніше була позбавлена певного контролю; влаштування на роботу особи, яка вчинила злочин через відсутність коштів для існування; звільнення особи з посади, що позбавляє її можливості вчинити новий злочин із використанням такої посади; тяжке захворювання, що позбавляє можливості вчинити певні злочини; переїзд на інше місце проживання та розрив зв'язків із кримінальним середовищем, під впливом якого особа могла б учинити новий злочин; поміщення неповнолітнього до інтернату під контроль педагогів; усунення тяжких особистих обставин, під впливом яких було вчинено злочин; припинення подружніх відносин, що стали причиною злочину, тощо.

Закон далі не вимагає, щоб особа після вчинення злочину довела факт свого виправлення. Тому не може бути підставою застосування ст. 48 КК України лише законслухняна та добропорядна поведінка особи, яка вчинила злочин, протягом тривалого часу, сумлінне виконання нею своїх професійних та громадських обов'язків без зміни обстановки [5, с. 153–156].

Отже, віднесення призову на службу в армію особи, яка раніше була позбавлена певного контролю, підставою для звільнення від кримінальної відповідальності можливе за умови, що такий призов унеможливило вчинення інших злочинів. Доводити свою добropорядність та бездоганну поведінку не потрібно: під час ухилення від призову за мобілізацією особа усвідомлює небезпечний характер своєї бездіяльності та бажає себе так поводити. Примусовий характер бажання бути призваним пояснюється необхідністю уникнути можливого покарання за вчинений злочин, а не патріотичними міркуваннями, що раптово виникли.

19 червня 2015 року Роздільнянський районний суд Одеської області також звільнив обвинуваченого в ухиленні від призову за мобілізацією лише на тій підставі, що той добровільно пішов служити до ЗСУ.

Так, захисник обвинуваченого ОСОБА_1 на судовому засіданні заявив клопотання та просив звільнити ОСОБА_2 від кримінальної відповідальності відповідно до ст. 48 КК України, мотивуючи своє клопотання тим, що скоєно злочин середньої тяжкості, ОСОБА_2 щиро розкався, характеризується бездоганно, раніше не судимий та перестав бути небезпечним для суспільства, проходить службу в ЗСУ. Закон передбачає можливість звільнення від кримінальної відповідальності в такому разі особи, якщо буде встановлено, що вона щиро розкалася та перестала бути суспільно небезпечною завдяки своїй бездоганній поведінці в суспільстві. Шкода відсутня – як матеріальна, так і моральна. Небезпеку суспільним інтересам не встановлено. Наразі ОСОБА_2 призваний добровільно в лави ЗСУ, проходить службу в армії, що підтверджується наказом № 80 від 12 червня 2015 року, держава довірила захищати кордони України. Тобто особа перестала бути суспільно небезпечною внаслідок зміни обстановки.

Суд вважає, що ОСОБА_2 вину визнав повністю, щиро розкався, активно сприяв розкриттю злочину, матеріальна та моральна шкода відсутня, небезпеки суспільним інтересам не встановлено, особа характеризується позитивно, вказаний злочин не спричинив ніяких суспільно небезпечних наслідків, до адміністративної відповідальності не притягувався, раніше не судимий, проходить службу в ЗСУ.

Указане дає суду **всі законні підстави** для застосування ст. 48 КК України щодо обвинуваченого ОСОБА_2 зі звільненням його від кримінальної відповідальності. Обмежень щодо застосування ст. 48 КК України законом не встановлено [7].

13 серпня 2015 року Овідіопольський районний суд Одеської області прийняв аналогічне рішення.

Відповідно до обвинувального акта ОСОБА_2 обвинувачується в тому, що, перебуваючи на обліку в Овідіопольському районному військовому комісаріаті Одеської області як військовозобов'язаний запасу Збройних Сил України, у зв'язку з оголошенням часткової мобілізації на підставі Указу Президента України «Про часткову мобілізацію» № 15/2015 від 14 січня 2015 року, затвердженого Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про часткову мобілізацію» №113-VI від 15 січня 2015 року, був призваний на військову службу в ЗСУ за мобілізацією. Проте 04 червня 2015 року, пройшовши військово-лікарську комісію, будучи здоровим та придатним до військової служби в мирний час, знаходячись у призовному пункті на території Овідіопольського районного військового комісаріату, діючи навмисно, з метою ухилення від військової служби за мобілізацією, не маючи законних підстав для отримання відстрочки від призову, відмовився від призову за мобілізацією, про що було складено відповідний акт у присутності співробітників Овідіопольського РВК.

У процесі підготовчого засідання прокурор прокуратури Овідіопольського району звернувся до суду з клопотанням про закриття кримінального провадження відносно ОСО-

БА_2 на підставі ст. 48 КК України у зв'язку зі зміною обстановки, оскільки обвинувачений ОСОБА_2 на момент розгляду вказаного провадження добровільно з'явився до РВК та дав згоду на призов за мобілізацією, отримавши повістку на прибуття до військової частини.

Судом встановлено, що дійсно ОСОБА_2 притягується до кримінальної відповідальності за злочин середньої тяжкості, листом Овідіопольського РВК підтверджується його призов на військову службу за мобілізацією, у зв'язку з чим він на час розгляду кримінального провадження перестав бути суспільно небезпечною особою [8].

Висновки. Аналогічними є всі інші випадки звільнення особи за вчинення ухилення від призову за мобілізацією від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки, що дає нам підстави ставити під сумнів такі рішення судів. У зв'язку із цим нами пропонується у ст. 336 КК України передбачити спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності такого змісту:

«Особа, яка вперше вчинила ухилення від призову за мобілізацією, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо до притягнення до кримінальної відповідальності добровільно з'явиться до військового комісаріату, отримає повістку на прибуття до військової частини та приступить до служби в Збройних Силах України».

За таку законодавчу пропозицію висловилися 100% опитаних нами працівників військових комісаріатів – за наявності такої норми вони отримають можливість через ЗМІ звертатися до осіб, які ухиляються від призову за мобілізацією, з метою стимулювання позитивної посткримінальної поведінки.

Наведені нами випадки звільнення від кримінальної відповідальності свідчать про доцільність такого виду спеціального звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення ухилення від призову за мобілізацією, оскільки згідно із думками вчених про те, що звільнення від кримінальної відповідальності не є формою її реалізації, то фактично без будь-яких негативних правових наслідків для особи держава створить умови для укомплектування військових частин та їх з'єднань.

Список використаної літератури:

- Школа С.М. Кримінальна відповідальність: загальна характеристика та форми реалізації / С.М. Школа // Право і суспільство : наук. журн. – 2012. – № 6. – С. 149–153.
- Баулін Ю.В. Звільнення від кримінальної відповідальності / Ю.В. Баулін // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2013. – № 1 (1). – С. 185–207 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nauka.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/07/1_12.pdf.
- Козак О.С. Ефективність звільнення від кримінальної відповідальності в Україні : монографія / О.С. Козак ; за ред. О.М. Бандурки. – Київ : Освіта України, 2009. – 204 с.
- Івасюк І.Г. Порядок звільнення від кримінальної відповідальності і від покарання внаслідок зміни обстановки : автореф. дис. на здобут. наук. ступ. к.ю.н. : спец. 12.00.09 «Крим. процес та криміналістика ; судова експертиза» / І.Г. Івасюк. – К., 2002. – 20 с.
- Баулін Ю.В. Звільнення від кримінальної відповідальності : монографія / Ю.В. Баулін. – К. : Атіка, 2004. – 296 с.
- Матеріали Єдиного державного реєстру судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/44841566>.
- Матеріали Єдиного державного реєстру судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/45439527>.
- Матеріали Єдиного державного реєстру судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/48476409>.